

INTERVJU: BRANKO LUSTIG

„Život je bio bajka“

Spilberg je na razgovor kasnio sat i pol. Pričali smo puna dva sata. Tajnica je više puta ulazila, ali on je hteo još malo i još malo. Pokazao sam mu istetovirani broj na ruci, on ga je poljubio

Susret u Zagrebu povodom Međunarodnog dana sećanja na žrtve Holokausta je bila prilika da se napravi portret **Branka Lustiga**, koji je za vreme dodele „Oskara“ za film „Šindlerova lista“ izjavio, da je bio dug put od Aušvica do Holivuda. Dvostruki dobitnik „Oskara“ govori o tome, šta je na tom putu na njega ostavilo traga.

■ **Detinjstvo ste proveli u Osijeku. Da li su ostala neka sećanja iz tog vremena?**

– U Osijeku je bio kino Urania na istom malom trgu gde smo imali stan i moja prva sjećanja su da sam išao u taj kino gledati Miki Mause i Šillju. Iz Osijeka smo otišli za Čakovec, jer su tatu počeli maltretirati Ustaše. Odveli su ga u Sokolski dom, gde je morao trčati, a po stazi je bila bodljikava žica. Sledećeg dana, sa ranjenim i krvavim nogama smo moj otac, majka i ja napustili Osijek. Odatle smo majka i ja deportovani za logor Aušvic, otac je ubijen u logoru.

■ **Ne potičete iz religiozne porodice i ne bežite od izjave da u Boga ne verujete.**

– Baka i djeda su bili religiozni. Deda je imao mehaničku zadrugu u Osijeku i brodom je prevozio pivo, toga se sjećam. Završio je u lančari u Jasenovcu, tu su ga ubili. Zato sam se strašno oneraspoližio kada je režiser **Jakov Sedlar** snimio film „Jasenovac – istina“, u kome se zapravo ništa ne dešava u Jasenovcu. Toliko se toga događalo Jevrejima, to je lepši izraz nego Židovi, te je nemoguće da postoji neko, koji dozvo-

ljava da njegov izabrani narod toliko strada. Kako onda mogu verovati.

■ **Bili ste dečak, kada ste dovedeni u Aušvic. Koje je posledice na Vas ostavio logor?**

– Svaki dan je bio grozan. Bilo je hladno, prali smo se u nekoj užasnoj ledenoj vodi i zimi lomili led da bi do nje došli. Ja nisam imao noćnih mora, nisam sanjao. Nisam se ni kasnije sjećao logora.

■ **Rekli ste da je oprostaj jedini izlaz.**

– Da, ja sam oprostio svim ljudima, ali nisam zaboravio. Mi svi ne smijemo zaboraviti! Ali ima nacional-socijalističkih organizacija i ne smemo dopustiti da one preuzmu maha i da se mladi ljudi odgajaju u nacističkom duhu.

.....
Zato sam se strašno oneraspoližio kada je režiser Jakov Sedlar snimio film „Jasenovac – istina“, u kome se zapravo ništa ne dešava u Jasenovcu
.....

■ **Ističete važnost edukativnog programa za mlade, putujete po Hrvatskoj i govorite o svojim iskustvima. Jednom prilikom Vas je „Slobodna Dalmacija“ optužila da osnovcima poručujete da ne veruju u Boga.**

– To je bio nesporazum sa jednim delom u filmu „Poslednji let Petra Ginza“, koji je „Slobodna Dalmacija“ iskoristila. Ginc se pita u filmu, kako to da Njemci, koji su inače kulturni ljudi, kako to da ti ljudi koji

Tekst i snimci: Ida Salamon

grade velelepne crkve, mogu uraditi takve zločine i ubijati ljude. Onda sam rekao da nakon toga što sam doživeo u Aušvicu ne mogu vjerovati da Bog postoji. Novinari su iz konteksta izvadili moju izjavu i objavili naslov: „Branko Lustig zadarskim osnovnoškolcima: Da Bog postoji, ne bi bilo holokausta ni Jasenovca“. To je bilo gadno. Iz celog sveta su mi slali poruke podrške.

■ **Susret sa majkom odmah po završetku rata, je bio neočekivan. Vi ste mislili da je ona mrtva i ona je mislila da Vi niste više živi.**

– Srbin iz Beograda **Jovan Arsenijević** me je našao i spasao u Bergen-Belzenu. On me je i očistio od ušiju, vaški, što bi on rekao. Kada sam mu ispričao kako sam došao do Aušvica i Bergen-Belzenu i rekao da su mi majku ubili, odvratio je da to nije istina, jer on je razgovarao sa jednom ženom koju je našao ranije i koja mu je sve isto ispričala što i ja. Kao i to da joj se sin zove Branko. Mamu sam jedva našao, jer on nije mogao da se seti u koju ju je baraku smestio. Tako smo se sreli. Oko nje su bile sve same partizanke. Opet smo seli u otvoreni stočni vagon, ovaj puta sa slamom i polako putovali, dok nismo došli do Čakovca. Jovan je bio poručnik, vojni zaro-

bljenik. Izgubio sam njegovu adresu i ime i nisam imao kontakta više sa njim. Žao mi je zbog toga.

.....
U Aušvicu je svaki dan bio grozan. Bilo je hladno, prali smo se u nekoj užasnoj ledenoj vodi i zimi lomili led da bi do nje došli. Ja nisam imao noćnih mora, nisam sanjao
 .....

■ Sreća Vas prati od kada ste bili u logoru, rekli ste.

– Da. Sve je samo pitanje sreće, ako čovjek u nju vjeruje. Ja kažem da je to sudbina, tako je bilo pisano.

■ Po završetku rata ste se vratili u Čakovec i zatim došli u Zagreb.

– U Čakovcu sam završio školu, ali samo dva razreda i onda sam došao u Zagreb jer su rekli da će me upisati u **Titovu** Partizansku gimnaziju. Upisao sam tehničku školu, kemijski odjel. Odustao sam od toga, strašno je smrdilo. Onda sam se počeo baviti glumom u raznim društvima kao što je „Joža Vlahović“. **Marijan Matković** je napisao dramu „Koraci“ u kojoj sam igrao u današnjoj Gavelli. Zaljubio sam se u glumu i otišao na Akademiju, gde su me primili. Završio sam Akademiju i živio od toga, što sam po kinima najavljavao filmove. Onda su u Zagreb došli Njemci, koji su snimali film „Ich denke oft an Piroshka“, za koji su trebali vođu snimanja i prevodioca. Kako ja govorim mađarski, njemački i srpski, a snimalo se na Paliću kraj Subotice, Jadran Film me je prodao njima. Igrala je tadašnja zvezda **Liselotte Pulver**, kao i **Gunnar Möller**. Čudo da se sjećam tih imena. Te 1955. godine sam bio dva mjeseca u Subotici, nalumpovao se, naučio se piti, pjevati. Život je bio bajka.

■ Apropos posleratne Jugoslavije, radili ste i na auto-putu Bratstvo i jedinstvo.

– Uuuu, to sam zaboravio, 103. udarna omladinska brigada! Dobio

sam i značku udarnika, a ko je pokazao značku mogao je dobiti „kosmaj“ radio. Poklonio sam ga mami. Radio sam i na Novom Beogradu na cesti i na Pionirskom gradu i sve te značke imam kod kuće, uz francusku Legiju časti. Posle „Piroške“ mi je Jadran Film dao posao vođe snimanja i tako sam došao kod **Branka Bauera**. Sa njim sam radio film „Ne okreći se sine“. Posle toga su se redali jedan za drugim filmom. Otišao sam na planinu iznad Sarajeva, tamo smo snimili film „Samo ljudi“ sa Bauerom, pa „Kozaru“ sa **Veljkom Bulajićem**. Na filmu „Neretva“ nisam radio, bio je previše za mene.

.....
Novinari su iz konteksta izvadili moju izjavu i objavili naslov: „Branko Lustig zadarskim osnovnoškolcima: Da Bog postoji, ne bi bilo holokausta ni Jasenovca“. To je bilo gadno
 .....

■ Kakav položaj su imali Jevreji u Jugoslaviji?

– Niko nas nije dirao. Prvi put da je neko prema meni bio loš i uvredio me je političar **Simo Dubajić**. Rekao

je da nas je Hitler trebao sve zatući. Zbog toga su ga izbacili iz Komunističke partije.

■ U Ameriku ste otišli 1987. godine.

– U Americi sam odmah počeo raditi na televiziji, na seriji „Vjetrovi rata“ i „Rat i sjećanja“. Tako sam upoznao producenta sa HBO i na filmu „Wedlock“ prvi put i sam bio producent. U filmu su glavne uloge igrali **Mimi Rogers** i **Rutger Hauer**. Jedan dan, dok sam bio u bašti, su me nazvali iz Holivuda. Bio je to ured **Stevena Spielberga**. Pitali su, da li mogu doći. „Kako da ne“, odgovorio sam. Imao sam ručak sa njegovim producentom, koji me je pitao da li bih radio film. Dobio sam knjigu, a Steven mi je zakazao sastanak. Kasnio je sat i pol. Pričali smo punih dva sata. Tajnica je više puta ulazila, ali on je hteo još malo i još malo. Pokazao sam mu istetovirani broj na ruci, on ga je poljubio.

■ Zašto je poljubio broj?

– Postoji jedna priča kod Židova: ko poljubi broj iz logora taj ide direktno u nebo, kada umre. Bio sam jednom prilikom sa zagrebačkim studentima u Aušvicu i imao sam na

sebi ljetnu majicu. Židovski studenti, koji su se tamo zatekli, videli su broj i počeli su ga ljubiti. Stajali su u redu, neverovatno!

.....
Niko nas nije dirao. Prvi put da je neko prema meni bio loš i uvredio me je političar Simo Dubajić. Rekao je da nas je Hitler trebao sve zatući. Zbog toga su ga izbacili iz Komunističke partije
 .....

■ **Kako je baš na Vas pao izbor kod Spielberga?**

– Ja sam mu ispričao moj život i on je rekao „ti si moj producent“. Ona epizoda u zahodu, latrini, slično se meni desilo. I to sam mu ispričao, tako da je moje kazivanje iskoristio za film. To je jedini put kada sam zaplakao. Bio sam savetnik, pomoćnik na setu. Za taj film smo dobili „Oskara“. Prilikom preuzimanja, sam rekao da je dalek put od Aušvica do ovih dasaka.

■ **Kako je tekla dalje Vaša karijera u Americi?**

– Postao sam Spielbergov producent, onda sam radio sa režiserom i producentom Ridley Scottom, kome me je Spielberg preporučio. Snimao sam i sa Geom Clooneyem, sa Nicole Kidman i radio na filmu „Gladijator“, za koga sam doveo pola ekipe iz Hrvatske. Završio sam „Gladijatora“, dobio drugog „Oskara“ i kada je krenulo, onda smo moja supruga **Mirjana** i ja odlučili da idemo doma. Proдали smo sve i otišli. I apsolutno mi nije žao. Treba umret kod kuće.

■ **Vi ste učestvovali u nastajanju „Fondacije Šoa“, za audio-vizuelnu istoriju preživelih Holokausta.**

– Da, ali ovde mi to niko ne priznaje od Židova. U Zagrebu postoji Šoa Akademija. Nije me niko nikada pozvao. Ne znam u čemu je problem. Steven Spielberg i ja smo se vozili avionom od Krakova za Los Angeles. Steven je ležao na kauču u privatnom avionu i razgovarao sa mnom i **Gerald Molenom**, koji je bio drugi producent. Upravo je čitao knjigu **Elija Vizela**, inače on je čitao dan i noć, i rekao da je došao na ideju i da treba snimiti iskaze preživelih. Pitao me je koliko bi to koštalo. Ja ga pitam, na koga sve misli, a on odgovori: „na sve preživeli“. Kažem mu da ne znam koliko ima preživelih, a on će na to: „pa ispitajmo“. Bilo je 650 000 preživelih. Do podataka sam došao preko Jad Vašema.

.....
Bar Micva sam uradio pred 10 000 mladih ljudi ispred iste one barake u kojoj sam bio zarobljen u logoru Aušvic
 .....

■ **Rekli ste da ćete „Oskara“ nakon smrti pokloniti Jad Vašemu.**

– „Oskara“ sam u juliju 2015. godine poklonio Jad Vašemu. Kod kuće je bio u kredencu moje mame, koji je prekrasan kredenc, ali malo ga ljudi vidi. Samo Mirjana, naša kćerka **Sara** i ja. Rekao sam da ga mora više ljudi vidjeti i one su se složile.

■ **Učestvovali ste više puta na „Maršu živih“, tokom koga ste 2011. godine pošli kroz obred**

religijskog punoletstva, Bar Micva. Kakvo je to iskustvo bilo za vas?

– Bar Micva sam uradio pred 10 000 mladih ljudi ispred iste one barake u kojoj sam bio zarobljen u logoru Aušvic. Molitvu sam naučio na putu do Aušvica.

■ **Predsednik ste Festivala tolerancije. Kako je počelo Vaše angažovanje?**

– Igrom slučaja boravio sam u Zagrebu za vrijeme prvog Židovskog filmskog festivala 2007. godine, gdje me je pozvala Nataša Popović, direktorica festivala, kao njihovog jedinog i prvog gosta. Nakon prvog uspješno završenog Festivala na kojem sam pogledao sve filmove, Nataša me pozvala da postanem predsjednikom. Sa izvrsnom organizatoricom Natašom Popović, surađujem već deset godina počevši kao Festival židovskog filma Zagreb, a prije nekoliko godina prerasli smo u Festival tolerancije. Pored filmova, organizujemo izložbe, kao što je ovogodišnja Endrjua Mezvinskog „A Good Day“, posuđena od Jevrejskog muzeja u Beču, povodom Međunarodnog dana sećanja na žrtve Holokausta.

■ **Koja bi bila Vaša poruka za kraj našeg razgovora?**

– Neka svi koliko god mogu, pomognu da se Holokaust više ne ponovi. Bolje reći, neka sa svim svojim snagama omoguće da se to više ne ponovi. To je jedina poruka. Jer zamislite, da se sve to mora ponovo preživjeti. To bi bilo strašno!

(Napomena: Intervju je objavljen u nedeljniku NIN, broj 3452 od 23. februara 2017. godine)

OBAVEŠTENJE

Susret Jevreja bivše Jugoslavije

Židovska općina Zagreb organizuje susret Jevreja s područja bivše Jugoslavije od 18. do 21. maja 2017. Susret će biti u Hotelu „Terme“ (Čatež ob Savi, Slovenija). Zainteresovani se o uslovima putovanja i boravka mogu informisati u svojim jevrejskim opštinama. Broj mesta je ograničen.

Hotel Terme

IZLOŽBA

Jedan dobar dan u Zagrebu

U Zagrebu je povodom Dana sećanja na žrtve Holokausta, 27. januara, ispred Jevrejskog muzeja Beča, naša članica **Ida Salamon** otvorila multimedijalnu izložbu „A Good Day“ – „Jedan dobar dan“, američkog umetnika **Endrjua Mezvinskog**. Pre 72 godine je u noći između 26. i 27. januara oslobođen logor smrti Aušvic-Birkenau. Među preživelim je bio i italijanski pisac **Primo Levi**, jedan od prvih koji je preživljene strahote objavio u autobiografskom delu „Zar je to čovek“.

Jednom prilikom je Mezvinski, koji poslednjih godina živi u Beču, u rukama držao Levijevu knjigu. Ona je na njega ostavila tako snažan utisak, da ju je iskoristio za svoju instalaciju. Posebno ga je zainteresovalo sedmo poglavlje, koje se bavi pitanjem šta je to „dobar dan“ u Aušvicu. Za Primo Levija je dobar bio onaj dan, tokom kojeg su zatvorenici osetili dolazak proleća: „...hladnoća će nas ostaviti na miru, pa ćemo imati neprijatelja manje“, piše on u knjizi.

Izložba je otvorena u Francuskom paviljonu Studentskoga centra Sveučilišta u Zagrebu, iz kojeg su za vreme rata Jevreji transportovani u logore. Tokom otvaranja izložbe je u svom govoru zagrebački gradonačelnik **Milan Bandić** predložio, da se taj izložbeni prostor preoblikuje u Muzej tolerancije. U organizaciji izložbe su učestvovali Festival tolerancije, sa direktorkom **Natašom Popović** i predsednikom **Brankom Lustigom**, Austrijski kulturni forum u Zagrebu i Jevrejski muzej Beča. Veliko interesovanje i posećenost je imalo odjeka u online izdanjima, hrvatskoj štampi i televiziji.

Na pitanje novinara, „koji je za njega bio dobar dan u logoru“, Branko Lustig, koji je kao dečak bio deportovan u Aušvic i kasnije svoja traumatična iskustva preneo u filmu „Šindlerova lista“, za koji je kao producent dobio Oskara, odgovorio je: „Jedan ‚dobar dan‘ u logoru za mene bio je onaj kad sam se probudio, uštinuo se za ruku ili nogu i shvatio da sam još živ“.

Apel Branka Lustiga odštampan za izložbu Endrjua Mezvinskog „A Good Day“

„Da, pravo naslućuješ, i ja sam jedan od onih koji je prilikom dolaska u Auschwitz dočekan parolom 'Arbeit macht frei' i strpan u kamion te poslan na rad u rudnik ugljena Fürstengrube. Nažalost, većina mojih vršnjaka nije preživjela. Ostala su u obliku pepela u rijekama i šumama razasuta po Poljskoj, ali neki smo ostali i priređujemo ovu izložbu da pokušamo utjecati na tebe da učiniš sve u svojoj moći da se to više nikada ne ponovi. Hvala što si nas podržao u nastojanjima da i ove godine Međunarodni dan sjećanja na žrtve Holokausta učinimo još boljim.“

OTVARANJE IZLOŽBE – Ida Salamon, ambasador Austrije u Hrvatskoj Andreas Videnhof (Wiedenhoff), Endrju Mezvinski (Andrew Mezvinsky) i Branko Lustig
(Copyright: © Festival tolerancije – JFF Zagreb)

PANČEVO

Srbija finansira popravku i rekonstrukciju spomen obeležja „Stratište“

U okviru projekta „Mesta stradanja - prva faza Holokausta u Srbiji i Hrvatskoj“, SJOS, Centar za istraživanje i edukaciju o Holokaustu i Filozofski fakultet u Rijeci, u saradnji sa Memorial de la Shoah, održan je seminar od 22. do 23. februara 2017. na kojem je JO Pančevo aktivno učestvovala. **David Montijas**, predsednik JO Pančevo, je drugog dana seminara učestvovao na panelu i govorio o stradanju Jevreja na stratištu kod Jabuke i njegovom obeležju. Nakon toga je prikazan film JOP „Stratište kod Jabuke“, čiji je autor David Montijas.

Trećeg dana seminara, posle posete Topovskim šupama, grupa učesnika je autobusom došla u Pančevo, gde su ih sačekali predsednik i sekretar JOP. Odveli su ih na spomen obeležje. Tamo im je pokazan ceo kompleks i pročitane su fotokopije originalnih izveštaja nemačkih oficira o stradanju Jevreja kao i priča o Malom stratištu. Posle posete Stratištu gosti su odvedeni da vide sabirni logor Svilara i zatvor bivšeg Magi-

strata, gde su ležali uhvaćeni Jevreji koji su izbegli masovno hapšenje i deportaciju u beogradske logore.

U salonu Gradske uprave grupu je primio predsednik Skupštine Pančeva **Tigran Kiš**. U svom izlaganju saopštio nam je da je Država Srbija odvojila 14 miliona dinara za popravku i rekonstrukciju spomen obeležja „Stratište“ u Jabuci.

Ova vest je krunisala višegodišnje napore Jevrejske opštine Pančevo da se taj spomenik uredi i sačuva. Gradska uprava je razrešila imovinsko pravne odnose celog kompleksa, a Zavod za zaštitu spomenika Pančeva, koji će biti realizator, uradio je projekat uređenja i rekonstrukcije.

Takođe, u gradu će biti postavljeni putokazi za Stratište i na samom Stratištu aluminijumski panel sa kratkim istorijatom onoga što se na tom mestu događalo. Tekst će pripremiti JOP. Projekat „Mesta stradanja - prva faza Holokausta u Srbiji i Hrvatskoj“ finansirali su Ministarstvo kulture RS i Memorial de la Shoah. Glavni koordinator je predsednik SJOS **Ruben Fuks**. Koordinator izvođenja projekta bili su dr istorijskih nauka **Milovan Pisari, Nikola Radić Lucati i Ružica Dević**.

D. Montijas